

'Her yıldız hikâyesi bize kendimizi anlatır'

Anthony Aveni, 'Yıldız Hikâyeleri' adlı araştırmasında gökyüzü-takımyıldızlar-yaşamın anlamı bağlantısına yoğunlaşıyor. Aveni gökyüzünün, yaşamın anlamına dair hikâyeler anlatmak için bir tuval vazifesi gördüğünü söylüyor.

KAAN EGEMEN

Thales, bir gece gözünü gökyüzüne dikmiş yürüyormuş. Büyülenmiş şekilde yoluna devam ederken hemen önündeki çukura düşüp bacağını kırmış. Tesadüfen yakınlarda bulunan arkadaşlarından biri onu tutup çıkarmış. Birkaç gün sonra Thales'i ziyaret eden dostu, "Bilgeler bilgesi, sen gökyüzündeki her şeyi görebiliyorsun fakat önündeki çukura düşüyorsun" deyince düşünür ona kısa bir karşılık vermiş: "Çukuru görseydim yıldızları fark edemezdim ve sen de bana bilge diyemezdin..."

Thales'in başına geldiği söylenen bu olay ve ardından dostuyla arasında geçen diyalog bir rivayetten ibaret. Ancak bir gerçek var ki o da **eski çağlardan beri uzay ve yıldızlar, pek çok kişinin dikkatini çekiyor, onlara dair epey hikâye anlatılırken yıldızlar ve gökyüzü üzerine metinler bulunuyor. Anthony Aveni, 'Dünya Kültürlerinde Takımyıldızlar' altbaşlığı ve 'Yıldız Hikâyeleri' başlığıyla Türkçeye çevrilen araştırmasında gökyüzü-takımyıldızlar-yaşamın anlamı bağlantısına yoğunlaşıyor.**

Aveni, gözünü gökyüzüne diken insanın eşik atladığını, insanlaşma sürecine hız kazandırdığını belirtiyor. Orada gördükleriyle ilgili hikâyeler anlatmaya koyulan ve karşılaştıklarından anlamlar çıkaran insan, bilinmezi keşfetme ve bilme yolunda önemli adımlar attığını düşünüyordu. Bu çabasını mitlerle, kâhinlerin anlatılarıyla ve hikâyelerle destekliyordu. Aveni'ye göre Orion, Samanyolu, Kutup vb. takımyıldızları bu yolda onun önemli kılavuzlarıydı. Takımyıldızlarına dair anlatılar böylece kültürel miras haline gelmişti.

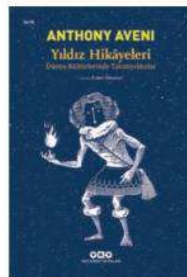
Aveni, konuyu daha anlaşılabilir kılmak için şöyle bir açıklama yapıyor: "Gökyüzü de yaşamın anlamı hakkında hikâyeler anlatmak için öteden beri bir tuval vazifesi görmüştür. Erken dönemlerde insanlar gökyüzü ile yeryüzü arasında gizli benzerlikler aramış, yarattıkları göksel imgeler yoluyla da yukarıdaki bilinmezi aşağıdaki günlük yaşamlarıyla birleştirme umudu taşımışlardır."

Aveni'nin deyişiyle gökyüzü, "geleceğe dair öngöründe bulunmanın en iyi yoluydu". Bu yolu izleyenler kozmik anlatılar meydana getirdi; takımyıldızları görenler, doğayı ve kültürü gökyüzünde-

ki şekillerle ilişkilendirdi. Yeryüzünde gördüklerinin benzerlerini gökyüzünde bulmaya çalışıp hikâyelerini çeşitlendirdi. Bugün ışık kirliliğinden sıyrılmış gökyüzünde yıldızları görme fırsatı yakaladığımızda bizler de benzer şeyler yapıyoruz.

Aveni, takımyıldızlara hayvan isimleri veren düşünürlerden, onların konumlarının hayata ve tarihteki pek çok olaya anlam katışından, bütün bunların fiziğe, astronomiye ve felsefeye ivme kazandırışından bahsediyor. Takımyıldızların eski metinlerde, tarihi mezarlarda ve kültürlerde kendisine yer bulduğunu anımsatıyor.

Aveni, gökyüzünde gördüklerini yorumlayıp hikâye ve mitler yaratan eski insanların, bugünden hareket ederek 'akıldışı' eylemlerde bulunduğunu söylemenin yanlış olduğunu belirtiyor. Atalarımızın bir keşif süreci başlattığı notunu düşüyor ve yıldız hikâyelerinin insanlık için önemini vurguluyor: "Aktardığım yıldız hikâyelerinin her biri, esrarengiz doğa olaylarını aşına deneyim ve fikirlerle ilişkilendirmek, böylelikle de onları insanlara endişelerini giderecek bir şekilde açıklamak için kullanılmıştır. Bu, kozmik kaygıyı yatıştırmanın bir yoludur. İşte bu yüzdendir ki gökcisimlerinin isimleri, ruhları ve hatta biyolojik işlevleri vardır (...) İnsanların yaşamını şekillendiren toplumsal ve dini değerlerin derinliğine nüfuz etmeden, herhangi bir kültürün astronomi bilgisini anlayıp takdir etmeniz mümkün değildir. Dolayısıyla takımyıldızların hikâyelerini anlatmakla amaçlanan, gökyüzüne baktığımızda yaşadığımız deneyimin diğer deneyimlerle -yaşamın başlangıcı ve sonu, kovalama, kurtulma, hayatta kalma ihtiyacı, mevsim değişikliklerini öngörme veya iyi davranışla ilgili ortak kuralların gerekliliği- bağlantısını kurmaktır. Her yıldız hikâyesi bize kendimizi anlatır."

YILDIZ HİKÂYELERİ

DÜNYA
KÜLTÜRLERİNDE
TAKIMYILDIZLAR

Anthony Aveni
Çeviren: Erdem Gökyaran
Yapı Kredi Yayınları, 2021
152 sayfa, 24 TL.